

Stilte, wij lezen hier

VRIJ LEZEN OP ROC DELTION COLLEGE ZWOLLE

Erna van Koeven & Frank Schaafsma

o n d e r z o e k s p u b l i c a t i e

Stilte, wij lezen hier

Vrij lezen op ROC Deltion College
Zwolle

Colofon

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
020 – 623 05 66
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Auteurs

Erna van Koeven
Frank Schaafsma

Vormgeving cover

Lijn 1 Haarlem, Ramona Dales

Citeren als: Koeven, E. van, & Schaafsma, F. (2019). *Stilte, wij lezen hier. Vrij lezen op ROC Deltion College Zwolle*. Amsterdam: Stichting Lezen.

©2019 Stichting Lezen, Amsterdam

Inhoud

Voorwoord	1
1 Inleiding	3
2 Waarom vrij lezen?	5
3 Vrij lezen in het entreeonderwijs	9
4 Filmpjes over vrij lezen	11
5 De projectleider Flankerend Onderwijs over vrij lezen	14
6 Conclusie	17
Literatuurlijst	19
Bijlage 1 Referentiekaders zakelijke teksten en fictieteksten	20
Bijlage 2 Essentie van filmpjes in tekst	23

Voorwoord

Voor u ligt het rapport *Stilte, wij lezen hier*, een vervolg op *Je vak moet je doen, niet lezen* uit 2015. Dit laatste rapport beschreef hoe het vrij lezen in de Entree-opleiding van het ROC Deltion College in Zwolle op een betekenisvolle manier werd vormgegeven voor studenten. Ook werd uiteengezet hoe leraren het beste ondersteund kunnen worden bij de implementatie van vrij lezen. Nu, vier jaar later, is het vrij lezen op ROC Deltion College gemeengoed geworden. Niet alleen in het entree-onderwijs, maar ook in andere opleidingen is vrij lezen ingevoerd.

Dat steeds meer leraren op het mbo ruimte maken voor vrij lezen en voor leesplezier in hun lessen is een positieve ontwikkeling. Veel studenten zijn niet erg gemotiveerd om uit zichzelf een boek te lezen. Het lage leesniveau is hiervan mogelijk zowel een oorzaak als een gevolg. 18% van de 15-jarigen is laaggeletterd (PISA, 2015). Deze jongeren komen veelal op het mbo terecht. Vrij lezen is bij uitstek een middel om de taal- en leesvaardigheid van de studenten te verhogen, zo blijkt ook op het Deltion College.

Het voorliggende rapport beschrijft hoe het project vrij lezen een plek heeft gekregen op het Deltion College en wat de ervaringen van de docenten zijn. De leraren geven aan dat de rol van een inspirerende projectleider van groot belang is geweest voor de inbedding van het project in het curriculum. Ook zijn zij het erover eens dat leesplezier centraal staat. Daarnaast zijn in de loop der jaren meer (creatieve) opdrachten gekoppeld aan het vrij lezen om de leesmotivatie te stimuleren. Bovendien voeren studenten boekgesprekken, leren ze elkaar beter kennen en kunnen ze elkaar boeken aanraden. Praten over boeken werkt erg motiverend, zo blijkt.

Waar de docenten van ROC Deltion College geïnspireerd raakten door de projectleider van het vrij lezen, hoop ik dat dit rapport dient als inspiratiebron voor alle andere docenten Nederlands in het mbo-onderwijs. En ik wens de studenten alvast veel leesplezier toe!

Gerlien van Dalen
Directeur-bestuurder Stichting Lezen

1 Inleiding

Tijdens een verjaardagsfeest vertelde een van de gasten dat zij onlangs had vergaderd op ROC Deltion College.

“We vergaderden in een ruimte met glazen wanden, zodat we zicht hadden op wat er buiten ons vergaderlokaal gebeurde. Ineens zag ik dat vlak naast ons een grote groep studenten aan het lezen was. De studenten waren doodstil, verdiept in hun boeken. Ik wist niet wat ik zag. Lezen in een tijd van ontleding! Dat had ik helemaal niet verwacht van mbo-studenten.”

Het was een toevallige ontmoeting met een toevallige gast op een toevallig verjaardagsfeest, maar dit is wel in een notendop wat we beoogden met het project vrij lezen, dat een aantal jaren geleden zo klein begon in het entreeonderwijs van Deltion College. In deze tekst proberen we te achterhalen welke invloed dit relatief kleine initiatief heeft gehad op ROC Deltion College als geheel.

Aanleiding en onderzoek

In 2015 verscheen bij Stichting Lezen de publicatie *Je vak moet je doen, niet lezen* (Van Koeven, 2015). Daarin werd verslag gedaan van ontwerpgericht onderzoek op ROC Deltion College in Zwolle naar de invoering van vrij lezen in het entreeonderwijs. Vrij lezen wordt in deze publicatie als volgt omschreven: “De aanpak [vrij lezen] bestaat eruit dat leerlingen minimaal twee keer per week, maar liefst dagelijks, zelfstandig lezen, gericht op het bevorderen van leesplezier en zonder verplichtingen. Daarbij kunnen ze kiezen uit een aansprekende boekenvoorraad en worden ze ondersteund door volwassenen die hen helpen kiezen en met hen in gesprek gaan over boeken. Om werkelijk tot effect te leiden, is het van belang dat tijdens de momenten vrij lezen ook echt gelezen wordt.”

De voorliggende publicatie is een vervolg op *Je vak moet je doen, niet lezen*. We merkten namelijk dat de leesroutine in het entreeonderwijs een grote impact had op andere docenten binnen Deltion College en dat vrij lezen op verschillende niveaus en in verschillende sectoren en opleidingen een plaats had gekregen. Dat werd bijvoorbeeld duidelijk in de gesprekken die we met docenten Nederlands voerden over hun visie op het vak taal. Van de 68 docenten die we interviewden was tot onze verrassing iedereen bekend met het fenomeen vrij lezen (Van Koeven, Kootstra, De Groot, & Schaafsma, 2018). Docenten vertelden regelmatig dat ze lezen een plek hadden gegeven in de eigen lessen Nederlands of van plan waren dat te gaan doen. Ook tijdens professionaliseringstrajecten voor docenten Nederlands die we uitvoerden, kwamen we veel docenten tegen die nadachten over vrij lezen en het soms al hadden ingevoerd. Ze vertelden dat ze van tevoren niet hadden ingeschat dat lezen met hun doelgroep haalbaar zou zijn. Het waren dikwijls collega's die hen motiveerden om door te zetten.

We wisten wel dat het project vrij lezen in het entreeonderwijs impact had op de rest van het ROC. In 2012 werd het project aangemeld voor een innovatieprijs op Deltion College en er zijn twee films over gemaakt. Naar aanleiding van het project werden de levensverhalen van studenten opgetekend door hbo-studenten, zodat zij die zelf zouden kunnen lezen. Er zijn inmiddels twee boeken verschenen: *Queen Latifa & andere levensverhalen uit het entreeonderwijs* en *King Leroy & andere levensverhalen uit het mbo*. Dat alles leidde tot bekendheid, maar wat dat in de praktijk betekende

wisten we niet. We raakten geïnteresseerd in de vraag welke impact het leesproject in het entreeonderwijs heeft gehad op het roc als geheel. Concreet wilden we graag weten hoeveel docenten vrij lezen hebben geïntegreerd in hun onderwijs, welke docenten dat zijn, hoe ze vrij lezen vormgeven en wat hun ervaringen zijn. Omdat we goede contacten hebben met de docenten die het vak Nederlands geven, stuurden we een mail rond waarin we deze docenten vroegen of ze vrij lezen in hun onderwijs hebben geïntegreerd, bij welke opleiding ze werkzaam zijn en welke vakken ze naast Nederlands nog meer geven. Op basis daarvan is een plattegrond van ROC Deltion College ontwikkeld waarop zichtbaar is gemaakt waar in het roc aandacht is voor vrij lezen. Vervolgens hebben we docenten gevraagd met hun telefoon korte filmpjes op te nemen waarin ze vertellen over de manier waarop ze vrij lezen vormgeven en over hun ervaringen met vrij lezen. We hebben 103 docenten benaderd, inclusief de docenten van het entreeonderwijs. In totaal reageerden 92 docenten positief op de mail. Zij zeiden 'iets' met vrij lezen te doen. 23 van hen werkten in het entreeonderwijs, de overige 69 daarbuiten. Van 43 docenten zijn korte filmpjes opgenomen. De teksten in de filmpjes zijn uitgeschreven en geanalyseerd. Ook zijn de filmpjes van de docenten die daar toestemming voor gaven (41) openbaar gemaakt, zodat vrij lezen in de verschillende opleidingen en sectoren een gezicht krijgt. Omdat in de filmpjes dikwijls de teampresentaties op het gebied van lezen werden genoemd als inspiratie om te gaan lezen, heeft tot slot een interview plaatsgevonden met de projectleider Flankerend Onderwijs die de teampresentaties uitvoerde, om na te gaan wat zijn ervaringen zijn met vrij lezen.

2 Waarom vrij lezen?

8% van de leerlingen die de eindtoets basisonderwijs hebben gemaakt en 38% van de leerlingen uit het speciaal basisonderwijs die deze toets maakten, beheerst niet referentieniveau 1F (Christoffels, Groot, Clement, Fond Lam, 2017). Dat wil zeggen dat deze leerlingen geen eenvoudige teksten kunnen lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij hun leefwereld (Meijerink, Letschert, Rijlaarsdam, Van den Bergh, & Van Streun, 2009). Het internationale PISA-onderzoek (2012) naar de leesvaardigheid van vijftienjarigen laat een percentage van 14% laaggeletterdheid zien (Christoffels, Groot, Clement, Fond Lam, 2017). In 2015 is dit opgelopen naar 18% (Feskens, Kuhlemeier & Limpens, 2016). Uit het eindexamen vmbo (2015) wordt duidelijk dat respectievelijk 13% (GL/TL), 19% (KB) en 9% (BB) referentieniveau 2F niet behaalt. Kennelijk is een groot percentage leerlingen onvoldoende taalvaardig en het ligt voor de hand te veronderstellen dat het merendeel hiervan in het mbo instroomt. De gevolgen daarvan zijn zichtbaar. In 2015 voldeed 36% van mbo niveau 2 en 15% van mbo niveau 3 niet aan de eisen voor niveau 2F (Christoffels, Groot, Clement, Fond Lam, 2017). Vervolgens blijkt een deel van hen laaggeletterd het werkzame leven in te gaan. Minimaal 1 op de 9 volwassenen is immers laaggeletterd (lezenenschrijven.nl).

In het mbo wordt taalonderwijs meestal gegeven met behulp van taalmethodes waarin de doelen uit het Referentiekader taal en rekenen worden geoefend. Voor lezen betreft dat - kort samengevat - de volgende doelen (Meijerink, Letschert, Rijlaarsdam, Van den Bergh, & Van Streun, 2009)¹:

Tabel 1

Referentiekader 1F/2F/3F zakelijke teksten

Niveau 1F Zakelijke teksten	Niveau 2F Zakelijke teksten	Niveau 3F Zakelijke teksten
- letterlijk begrip - leesdoel stellen, daaraan gerelateerde belangrijke informatie uit een tekst halen - weten hoe je leest: globaal, precies, selectief/gericht - informatie en meningen interpreteren - oordeel over een tekstdeel geven	- hoofdgedachte - hoofd- en bijzaken - inleiding-kern-slot - ordening met behulp van signaalwoorden - beeldspraak - bedoeling van tekstgedeeltes - bedoeling van de schrijver - relaties tussen en binnen teksten evalueren en beoordelen - samenvatten	- tekstsoorten benoemen - hoofdgedachte in eigen woorden - begrijpen/herkennen van relaties - hoofd- en bijzaken, meningen - feiten, standpunt, drogreden en argument - conclusies, over intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur, doel auteur en talige middelen - tekst opdelen in betekenisvolle eenheden; functie daarvan benoemen - argumentatie beoordelen op aanvaardbaarheid en informatie op waarde voor zichzelf en anderen - tekst beknopt samenvatten

¹ De oorspronkelijke omschrijvingen van de doelen zijn terug te vinden in bijlage 1.

- betrouwbaarheid bronnen
beoordelen, vermelden
bronnen, snel informatie
vinden

Daarbij moet worden aangetekend dat de doelen voor fictie - zoals die in het kort hieronder zijn vormgegeven - alleen gelden voor het funderend onderwijs en dus niet voor het mbo².

Tabel 2

Referentiekader 1F/2F/3F fictie

Niveau 1F Fictie	Niveau 2F Fictie	Niveau 3F Fictie
- structuur - meeleven - uitleggen, parafraseren en samenvatten, - relaties tekst-werkelijkheid - herkennen van spanning, humor, drama, emoties - uitwisselen emotieve argumenten, leesinteresse	- genres - letterlijk/figuurlijk taalgebruik, - situaties, denken voelen handelen ontwikkeling hoofdpersoon - chronologie - bepalen of verhalen herkenbaar en realistisch zijn - personages en onderwerpen typeren - evalueren met realistische argumenten en voorbeelden - uitwisselen leeservaringen en interesse in genres of onderwerpen motiveren	- vertel- en dichttechnische procedés herkennen en toelichten, stijlfiguren, causale verbanden op niveau van handelingen en gebeurtenissen - expliciete en impliciete doelen van personages - betekenis symbolen - centrale vraagstukken, hoofddedachte, boodschap - evalueren met morele en cognitieve argumenten - inzichten naar aanleiding van tekst uitleggen - discussiëren over interpretatie, kwaliteit, maatschappelijke, psychologische en morele kwesties - interesses motiveren, persoonlijke smaak en ontwikkeling beschrijven

Het ligt dan ook niet voor de hand om het lezen van fictie een plek te geven in het mbo. Het is echter de vraag of dat terecht is. Zoals hiervoor werd opgemerkt, stromen veel studenten het mbo in met een beperkte taalbasis. Zij zijn niet gewend om frequent te lezen en daardoor ontbreekt het hun aan onder andere een adequate woordenschat. Dit heeft gevolgen voor hun schoolsucces en maatschappelijk succes (Mol & Bus, 2011). De onderwijsinspectie (2018) geeft aan dat generieke lessen zoals taallessen in het mbo vaker dan beroepsgerichte lessen onvoldoende worden beoordeeld door studenten en tot onvoldoende resultaat leiden (zie ook JOB-monitor, 2018). Volgens de inspectie zijn mogelijke redenen hiervoor dat docenten van de generieke vakken sterk vasthouden aan methodes en studenten regelmatig zelfstandig laten werken met de computer. Het onderwijs sluit op die manier niet aan bij hun niveau en de ondersteuning is onvoldoende. Bovendien zijn methodelessen sterk gericht op *teaching to the test*, waardoor studenten eindeloos oefenen op

² De oorspronkelijke omschrijvingen van de doelen zijn terug te vinden in bijlage 1.

examenonderdelen als het schrijven van e-mails of het kunnen onderscheiden van verschillende soorten argumenten. Het is een reële vraag of zij – wanneer zij hun examens behalen – alleen een kunstje laten zien of daadwerkelijk referentieniveau 2F of 3F voor lezen beheersen. Ook mbo-docenten zelf zijn daar sceptisch over (Van Koeven, Kootstra, De Groot, & Schaafsma, 2018).

Er wordt veel nagedacht over hoe taalonderwijs in het mbo eruit zou moeten zien. Meestal wordt te rade gegaan bij de beroepen waarvoor studenten worden opgeleid en in de beroepsgerichte vakken. Welke beroepseisen stellen beroepsbeoefenaren en hoe kunnen die worden vertaald naar het mbo? Uiteraard is dat van groot belang, maar lezen en schrijven speelt niet in alle beroepen en op alle niveaus een even grote rol. Het is bovendien de vraag of het centraal stellen van beroepsvaardigheden in het mbo niet zal leiden tot te arm en te gefragmenteerd onderwijs. Zal er dan niet opnieuw geïsoleerd geoefend gaan worden op het schrijven van werkbriefjes, het voeren van telefoongesprekken of het opstellen van mails? Behalve dat mbo-studenten werknemers worden, zijn zij ook burgers in een maatschappij die hoge eisen stelt op het gebied van geletterdheid.

Op ROC Deltion College benaderen we het probleem van leesvaardigheid van die kant. Juist omdat studenten niet gewend zijn om voor hun plezier langere teksten te lezen die aansluiten bij hun belangstelling, willen we daarop focussen. Op die manier kunnen ze een taalbasis verwerven. We weten immers dat het leesbegrip en de woordenschat groeien wanneer er wordt doorgelezen in zelfgekozen boeken (fictie en verhalende non-fictie) (o.m. Block, Parris, Reed, Whiteley, & Cleveland, 2009). En het mbo heeft de mogelijkheid tijd voor lezen te bieden. Dat is belangrijk, omdat die tijd er thuis bij inschiet (Wennekers, Huysmans, & De Haan, 2018). Wanneer je mbo-studenten ertoe kunt bewegen boeken te gaan lezen, bouw je aan een taalbasis die hen zal helpen hun examens te behalen, maar die hen ook voorbereidt op maatschappelijke eisen waar het gaat om geletterdheid. Wanneer die boeken aansluiten bij het beroep of bij burgerschap, wordt het lezen nog betekenisvoller en de context rijker (Van Koeven, 2018).

In de Staat van het Onderwijs 2015 en 2016 focust de onderwijsinspectie op het feit dat in het onderwijs sprake is van kansenongelijkheid (Inspectie van het onderwijs, 2017). Leerlingen uit lagere sociale milieus en leerlingen met een migratieachtergrond krijgen niet altijd een eerlijk schooladvies en komen vaker in lagere schoolniveaus terecht. Wat ons betreft is kansenongelijkheid direct verbonden met taalonderwijs. Het huidige taalonderwijs is te veel gericht op leerlingen die van huis uit voldoende taalbagage meekrijgen. Taalzwakkere leerlingen bieden we methodelessen aan, waarvan het de vraag is of die hen verder zullen helpen. We moeten ervoor zorgen dat ze een taalbasis verwerven en dat kan onder andere door het lezen in zelfgekozen boeken vanzelfsprekend in het curriculum op te nemen. Natuurlijk is het niet altijd eenvoudig mbo-studenten te motiveren voor lezen. Uit internationale vergelijkingen komt naar voren dat Nederlandse leerlingen weinig gemotiveerd zijn voor lezen (Gubbels, J, Netten, A. & L. Verhoeven, 2017; DUO Onderwijsonderzoek, 2017). Juist mbo-studenten hebben in hun schoolcarrière al veel negatieve leeservaringen opgedaan. Vooral de studenten die het mbo zien als een noodzakelijk kwaad en zo snel mogelijk aan het werk willen, vormen een moeilijke groep. Maar er is een grote groep mbo-studenten die de ambitie heeft om door te groeien. Die leerlingen kunnen we daarmee helpen, door ze de kans te bieden leeservaring op te doen.

3 Vrij lezen in het entreeonderwijs

Op basis van het onderzoek dat van 2011 tot en met 2014 werd uitgevoerd naar vrij lezen in het entreeonderwijs van Deltion College, ontwikkelden we een protocol dat een aantal 'gouden regels' bevat:

1. Het leesplezier van de studenten staat centraal.
2. Vrij lezen vindt plaats in een veilige, positieve sfeer met een vaste groep, op een vaste tijd en met een vaste begeleider.
3. Tijdens vrij lezen is sprake van rust en stilte en er wordt de tijd voor genomen.
4. Docenten en studenten weten waarom wordt gelezen.
5. Voor alle studenten gelden dezelfde afspraken.
6. Docenten zijn rolmodel voor studenten door zelf te lezen.
7. Er is een aansprekend boekenaanbod.
8. Studenten denken mee over de invulling van vrij lezen.
9. Omgaan met verschillen vindt plaats binnen de groep (gevarieerd boekenaanbod, e-readers, luisterboeken).
10. Vrij lezen wordt ondersteund door het management en binnen het team wordt samengewerkt.

Inventarisatie vrij lezen op het ROC Deltion College

Vrij lezen is in 2011 gestart in het entreeonderwijs. Om te achterhalen welke docenten op het ROC Deltion college zich op dit moment bezighouden met vrij lezen, hebben de docenten Nederlands (die soms ook andere vakken geven) en de docenten uit het entreeonderwijs die vaak verschillende vakken geven, een mail gekregen met de vraag of zij aandacht besteden aan vrij lezen in hun opleiding. De mail is niet naar instructeurs en docenten van de beroepsgerichte vakken buiten het entreeonderwijs gegaan, omdat wenigen van hen zich bezighouden met vrij lezen. Via de docenten Nederlands is een aantal van hen genoemd: 3 instructeurs en 2 docenten van de beroepsgerichte vakken. Zoals gezegd reageren 92 docenten die aangeven aan vrij lezen te werken. 23 van hen werken in het entreeonderwijs waar vrij lezen deel uitmaakt van het rooster. De verdeling over de andere opleidingen is als volgt:

Tabel 3

Overzicht vrij lezen over sectoren en opleidingen

Sectoren en opleidingen waar sprake is van vrij lezen (N=69)	
Design, Media & ICT (N=3)	Artiest (N=1)
	Mediavormgeving (N=1)
	Podiumtechniek en AV (N=1)
Economie & Ondernemerschap (N=10)	Secretariële en Administratieve beroepen (N=3)
	Financiële beroepen (N=3)
	Handel & Ondernemen (N=2)

Horeca, Reizen & Dienstverlening (N=9)	Internationale Handel en Commercie (N=2)
	Bakkerij & Patisserie (N=1)
	Beauty, Body & Care (N=1)
	Hotel & Facility Management (N=2)
	Luchtvaartdienstverlening (N=2)
Mobiliteit & Logistiek (N=5)	Toerisme & Recreatie (N=3)
	Logistiek Medewerker (N=1)
	Manager Transport & Logistiek (N=1)
	Motorvoertuigen, Carrosserie & Tweewielertechniek (N=1)
	Transport & Logistiek (N=2)
Sport, Opvoeding, Maatschappij & Veiligheid (N=14)	Defensie (N=2)
	Dienstverlening (N=3)
	Orde & Veiligheid (N=1)
	Maatschappelijke zorg (N=1)
	Onderwijsassistent (N=2)
	Sociaal Werk (N=4)
	Sport & Bewegen (N=1)
Techniek & Gebouwde omgeving (6)	Bouw/Infra (N=1)
	Engineering & Werkvoorbereiding (N=1)
	EIPS/Mechatronica (N=1)
	Installeren (N=1)
	Metaal (N=2)
Welzijn en gezondheid (N=13)	Apothekersassistente (N=2)
	Doktersassistente (N=2)
	Maatschappelijke Zorg/SAW (N=1)
	Optiek (N=2)
	Tandartsassistent (N=2)
	Verpleegkunde (N=2)
	Verzorgende (N=2)
Divers (N=9)	Taalklas (N=1)
	Sprintlyceum/VAVO (N=2)
	Niveau 2 Breed (N=1)
	Plus.Deltion (N=3)
	Educatie (N=2)

Vijftien van deze docenten vertelden met welke doelgroepen ze lezen. Dat betreft allemaal bol-studenten (beroepsopleidende leerweg); twee docenten lezen ook met bbl-studenten (beroepsbegeleidende leerweg). Enkele docenten legden uit hoe ze vrij lezen vormgeven. We kunnen daaruit de conclusie trekken dat dat óf binnen het vak Nederlands gebeurt, óf dat er los van het vak Nederlands aparte uren worden ingeroosterd voor vrij lezen. Het overgrote deel van het vrij lezen gebeurt binnen de lessen Nederlands.

4 Filmpjes over vrij lezen

Een groot aantal van de docenten dat aandacht besteedt aan vrij lezen is op persoonlijke titel benaderd met de vraag of zij met behulp van hun mobiele telefoon een kort filmpje wilden maken waarin ze uitleggen waarom ze vrij lezen belangrijk vinden en hoe ze het vormgeven. Dat heeft geleid tot 43 filmpjes waarin docenten die onderwijs geven in allerlei opleidingen en op allerlei niveaus over lezen vertellen. Daarvan zijn 5 filmpjes van instructeurs en docenten van beroepsgerichte vakken. De andere filmpjes zijn van docenten Nederlands. We hebben de filmpjes op 2 manieren geanalyseerd. Allereerst hebben we de filmpjes beluisterd en de essentie ervan weergegeven in tekst. Vervolgens hebben we aan de tekst begrippen gekoppeld. Het kan gaan om begrippen die expliciet in de tekst voorkomen of om begrippen die passen bij de strekking van de tekst (zie bijlage 2 voor de uitgeschreven teksten en de begrippen). Deze begrippen zijn verwerkt in een woordwolk. Ten tweede hebben we uit de filmpjes het verhaal van vrij lezen op ROC Deltion College gedestilleerd. De woordwolk en het verhaal van vrij lezen op ROC Deltion College zijn hieronder weergegeven.

De woordwolk

Het verhaal van vrij lezen op het ROC Deltion College

Het is alweer een aantal jaren geleden dat de docenten van het entreeonderwijs op ROC Deltion College startten met vrij lezen. Sinds die tijd is lezen deel gaan uitmaken van de cultuur van dit mbo. In het entreeonderwijs en momenteel ook in niveau 2 breed lezen docenten Nederlands, instructeurs

en docenten van de beroepsgerichte vakken met hun studenten. Bij de overige opleidingen zijn het vooral docenten Nederlands die lezen. Een enkele docent Engels, instructeur of docent van een beroepsgericht vak heeft op eigen initiatief vrij lezen ingevoerd. De tijd die aan lezen wordt besteed, varieert sterk. In de entreeopleiding en niveau 2 breed wordt een aantal keer in de week en soms zelfs dagelijks gelezen. Er zijn ook opleidingen waarin 1 keer in de week aan het begin van de les Nederlands wordt gelezen. De tijd die aan het lezen wordt besteed, varieert van 20 tot 45 minuten.

Docenten startten met lezen, omdat er een presentatie in hun team werd gegeven over lezen, omdat ze deelnamen aan een professionaliseringstraject voor docenten Nederlands of omdat ze erover hoorden van een enthousiaste collega. Voor alle docenten geldt dat ze wanneer ze gaan lezen bij studenten eerst weerstand moeten overwinnen. In het beste geval zijn studenten verrast, in het slechtste geval vinden ze het onvoorstelbaar dat ze op een beroepsopleiding moeten lezen. Doorzetten helpt. Pas als er gewenning is opgetreden, kunnen studenten gemotiveerde lezers worden. De meeste docenten geven aan dat als er eenmaal een routine is, het lezen vanzelf gaat. Na verloop van tijd zijn de meeste studenten gemotiveerd om te lezen op school en de studenten voor wie dat niet geldt, hebben even een rustmomentje, zeggen de docenten. Sommige docenten zien de concentratie naar verloop van tijd afnemen. Zij proberen de leesmotivatie met bijvoorbeeld inspirerende opdrachten te vergroten.

Het belang van lezen is voor alle docenten helder. Ze noemen doelen die betrekking hebben op de taal- en leesontwikkeling (woordenschat, leesvaardigheid, mondelinge taalontwikkeling), op het verwerven van kennis en op doelen die betrekking hebben op persoonlijke ontwikkeling of op burgerschap: het je leren inleven in anderen en je eigen leven herkennen in verhalen. Daarnaast noemen veel docenten dat het prettig is dat lezen rust en stilte brengt. Zowel studenten als docenten vinden het fijn om een rustmoment in de vaak hectische dag te hebben. Het samen lezen en samen stil zijn, leidt tot saamhorigheid en docenten geven aan dat het soms ontroerend is wanneer studenten komen vertellen dat ze voor het eerst een heel boek hebben uitgelezen of wanneer ze thuis doorlezen in het boek van school. Docenten geven ook aan dat lezen vaak leidt tot fijne gesprekken waarin docenten studenten beter leren kennen. Soms worden docenten zelfs door studenten geïnspireerd om een boek te gaan lezen. Het is mooi om te zien dat het neveneffecten heeft als lezen op een roc gewoon wordt. Er ontstaat daadwerkelijk een leescultuur. Op Deltion zijn docenten op hun opleidingen zelf boekenkasten gaan inrichten met boeken die ze meenemen van huis.

Het kost tijd om leesroutine tot stand te brengen. Docenten benoemen wat hen heeft geholpen studenten te motiveren tot lezen:

- Studenten moeten goed weten waarom lezen deel uitmaakt van de opleiding, het is belangrijk om daar aandacht aan te besteden.
- Studenten moeten vrij zijn om hun eigen boek te kunnen kiezen uit een aantrekkelijk boekenaanbod.
- Het helpt om laagdrempelig te beginnen met strips of tijdschriften en gaandeweg de overstap naar boeken te maken.
- Voor studenten die niet gemotiveerd zijn of die moeite hebben met lezen, kan het helpen om luisterboeken in te zetten.

- Leesplezier moet vooropstaan en niet het maken van opdrachten.
- Het is motiverend voor studenten om over boeken te praten en boekreclames te houden. Docenten merken dat studenten vooral elkaar heel goed kunnen inspireren om boeken te kiezen.
- De docent is een belangrijk rolmodel. Studenten zijn benieuwd naar wat de docent leest.
- Het is belangrijk om studenten te kennen, zodat je ze boeken kunt aanraden die bij hen passen. Lezen helpt ook om je studenten te leren kennen. Naarmate docenten langer met hun groep lezen, wordt het gemakkelijker om hun boeken aan te raden. Het helpt enorm wanneer je zegt: dit boek is echt iets voor jou.
- Het is jammer om demotiverende opdrachten aan het lezen te koppelen. Leuke, creatieve opdrachten, zoals het maken van foto's, gedichten, filmpjes etc. bij een boek, werken wel. Het toverwoord is 'kiezen'. Studenten moeten opdrachten kunnen kiezen die hen aanspreken.
- Het is motiverend voor studenten om mee te kunnen denken over of er wel of geen muziek mag worden beluisterd tijdens het lezen of het kiezen van een plek om te lezen.
- Het mediacentrum is van groot belang. Daar worden informatiebijeenkomsten georganiseerd voor klassen, en docenten krijgen bijvoorbeeld ondersteuning bij het samenstellen van boekencollecties die aansluiten bij het beroep.

5 De projectleider Flankerend Onderwijs over vrij lezen

Deze paragraaf omvat de uitwerking van een interview met de projectleider Flankerend Onderwijs (Nederlands, Engels, burgerschap, rekenen) op Deltion College. Hij was als projectleider eerder betrokken bij het project vrij lezen in het entreewonderwijs en is inmiddels een enthousiast ambassadeur van vrij lezen op het hele roc. Aan de hand van een aantal voor hem cruciale punten doen we verslag van dit gesprek.

Visie en richtbaarheid

De projectleider vertelt dat het van belang is om vanuit een visie op taal- en leesonderwijs te werken en daar ook richtbaarheid aan te geven in het roc. Voor zowel docenten als studenten is het

belangrijk te weten waarom vrij lezen op het rooster staat. Hiertoe is op Deltion College een visie op taal en lezen ontwikkeld, die in alle teams is gepresenteerd. Er zijn veel docenten die zijn gaan lezen na een dergelijke presentatie. Daarbij gaat het niet alleen om docenten Nederlands, maar ook om docenten van de beroepsgerichte vakken en docenten Engels. Daar lezen er inmiddels al zeven van, van de commerciële opleidingen en uit de zorg. Ook de opleidingsmanagers

hebben allemaal kennisgemaakt met de visie. Het vrij lezen op Deltion College heeft daarnaast een sterke boost gekregen, doordat er 'van buiten' veel belangstelling voor was. Stichting Lezen is er vanaf het begin bij betrokken geweest, er zijn publicaties en films verschenen en ook de Zwolse wethouder is in het project geïnteresseerd.

Voor de docenten die vrij lezen daadwerkelijk in de praktijk vormgeven, is bovendien een powerpointpresentatie ontwikkeld, die ze kunnen gebruiken om studenten te laten zien waarom lezen belangrijk is en waarom er in het mbo voor is gekozen dat in te roosteren. "Binnen Deltion is er een breed draagvlak voor vrij lezen. Het voelt bijna als een beweging."

Verbinding

De projectleider geeft aan dat voor het welslagen van vrij lezen enthousiasme en verbinding van belang zijn. Het is voor docenten nogal eens een grote stap om te beginnen met vrij lezen. Mbo-studenten komen vooral naar het roc om een beroep te leren en ze zijn niet vanzelfsprekend gemotiveerd om te lezen. Docenten zijn gewend om met hun studenten een methode door te werken. Samen lezen is veel kwetsbaarder dan het uitleggen van grammaticaregels. Docenten moeten dan ook zowel bij zichzelf als bij studenten weerstand overwinnen. Het is fijn wanneer ze iemand hebben met wie ze over hun aarzeling kunnen spreken en die hen aanspoort toch door te

‘Docenten die de stap hebben gezet om met hun studenten te gaan lezen en daarover vertellen, zijn soms bijna emotioneel, omdat het hun en hun studenten zoveel heeft gebracht.’

Projectleider Flankerend Onderwijs

gaan. Als ze één keer zijn begonnen, willen docenten hun ervaringen graag delen. Ze vinden het prettig om te bespreken hoe ze die ene onwillige student toch aan het lezen kunnen krijgen en ze willen graag vertellen over hun bevindingen. Het kan er dan bijvoorbeeld over gaan dat het hun gelukt is met een groep techniekstudenten te gaan lezen, of dat leerlingen door de boeken die ze lezen naar hen toe komen met persoonlijke verhalen. Soms vertellen studenten dat ze voor het eerst in hun leven een boek hebben uitgelezen. Hun trots ontroert.

We zien ook dat docenten elkaar enthousiast maken voor lezen. Veel van hen gaan lezen doordat collega’s vertellen dat het verrassend goed lukt om aan een leesroutine te bouwen. Het komt tijdens presentaties voor dat vakdocenten of docenten rekenonderwijs aangeven dat ze lezen belangrijk vinden voor hun vakken. Dat zorgt voor een extra stimulans.

De werkvormen die docenten inzetten rond het vrij lezen, variëren enorm: van ‘alleen lezen’ tot boekverslagen, mindmaps of brieven naar de hoofdpersoon. Docenten wisselen ook werkvormen rond het lezen met elkaar uit. Zo heeft een instructeur rekenen een spel rond vrij lezen gemaakt, een vertaling van het Engelse *Bring your Own Book*, waarin spelers proberen in hun eigen leesboek een zin te vinden aan de hand van een opdracht op een speelkaart. Een aantal docenten heeft al aangegeven het te gaan uitproberen. Zo zijn er meer ideeën.

Een lerares Nederlands van de opleiding metaal heeft een vergelijkend onderzoek gedaan naar vrij lezen. Twee klassen die wel lezen en twee klassen die niet lezen. Met een nulmeting en een nameting. Met zeer verrassende, positieve resultaten. Het onderzoekje is opgenomen in de powerpointpresentatie voor teams en spreekt zeer tot de verbeelding.

Routine en rust

Docenten geven altijd aan dat lezen leidt tot rust in de klas. Studenten blijken dat onverwacht prettig te vinden. Het is bovendien van groot belang om door te zetten. Aanvankelijk zullen studenten niet welwillend reageren op het voorstel om te gaan lezen. Pas als er gewenning is opgetreden en het lezen een routine is geworden, plukken docenten en studenten er de vruchten van.

Bij het college welzijn en gezondheid zijn op een gang bankjes gezet, waar studenten met hun docent lezen. Een instructeur hangt op de deur naar de gang standaard een bordje met ‘Stilte, wij lezen hier’.

Aansluiten bij het niveau en de mogelijkheden van studenten

Mbo-studenten vinden het niet prettig om buiten de klas extra ondersteuning te krijgen, maar binnen de klas zijn er wel mogelijkheden tot differentiatie. Er kunnen bijvoorbeeld luisterboeken worden ingezet voor studenten die moeite hebben met lezen of die niet gemotiveerd zijn. Zo is er veel belangstelling voor het hybride levensverhalenboek *Queen Latifa*, waarbij studenten tegelijk kunnen lezen en luisteren.

Een docent heeft samen met een dyslectische student het hybrideboek van Queen Latifa op de telefoon van de student gezet. Alle weerstand is verdwenen en ze leest/luistert, wat ze voorheen nooit deed.

Boekenaanbod

Of vrij lezen lukt, staat of valt met een goed boekenaanbod. We hebben een heel goede samenwerking met ons mediacentrum. We kunnen daar terecht met onze vragen. Op aanvraag stellen ze boekenlijsten samen op thema en het mediacentrum houdt ook een lijst bij met een inventarisatie van welke docenten met hun klassen lezen. We gebruiken ons levensverhalenboek, *Queen Latifa*, veel. Docenten hebben vaak een stapeltje van die boeken liggen voor als studenten hun boek niet bij zich hebben. Voor een groot aantal studenten blijken de korte verhalen fijn en overzichtelijk; ze blijven doorlezen in het boek in de volgende lessen.

Zorgen

Docenten en managers zien vrij lezen als waardevol, maar verbinden het niet met het behalen van de examens Nederlands. Dat maakt dat vrij lezen kwetsbaar is. Als het rooster te vol wordt gevonden, is vrij lezen het eerste dat verdwijnt. Als docenten niet lezen met hun studenten is dat vaak omdat er zo weinig tijd is voor Nederlands dat ze andere prioriteiten stellen. Wanneer er één uur Nederlands in de week wordt gegeven, is het moeilijk daarvan een gedeelte te besteden aan lezen. Dat geldt helemaal voor de bbl-studenten, die maar zo weinig op het roc aanwezig zijn. Een ander punt is dat lezen dikwijls een te individueel initiatief blijft van die ene docent. Wanneer hij of zij iets anders gaat doen, verdwijnt het lezen. Dat is jammer. Er zijn maar een paar opleidingen waar het lezen echt in het rooster is opgenomen. Ook daar zien we overigens weer problemen. In één opleiding is er een instructeur van wie bijna de hele baan bestaat uit het begeleiden van vrij lezen. Hij vindt het moeilijk om enthousiast te blijven.

6 Conclusie

Terwijl een taalmethode vaak zonder slag of stoot in het mbo wordt geïmplementeerd, is het invoeren van vrij lezen een complexer proces. Nu veel meer docenten lezen hebben ingevoerd op ROC Deltion College zien we dat het lezen, vergeleken met de start, in wezen niet is veranderd. De gouden regels die toen golden, worden ook nu weer genoemd. Ze hebben betrekking op leesplezier, rust, routine, bekendheid met het doel van lezen, gemeenschappelijke afspraken, docenten als rolmodel, aansprekend leesaanbod, studenten die meedenken over de invulling van het lezen, en aandacht besteden aan verschillen binnen de groep. Daarnaast wordt ook steeds opnieuw de rol van een inspirerende projectleider genoemd, die zowel de teams als het management weet te enthousiasmeren voor lezen.

Er zijn ook verschillen. Die betreffen onder andere de leesfrequentie. In het entreeonderwijs streefden we ernaar ten minste drie keer in de week een halfuur te lezen, in de hoop dat er dan daadwerkelijk effect zou zijn op de taal- en leesontwikkeling. Die frequentie zien we nog steeds in het entreeonderwijs, in de NT2-taalklas en in sommige klassen van niveau 2 breed. In de andere sectoren en opleidingen is lezen dikwijls onderdeel geworden van het vak Nederlands. Dat vak heeft in het mbo een beperkt aantal uren, dat ook nog verschilt per opleiding. Soms gaat het maar om één uur per week. Docenten kunnen in dat geval niet meer dan twintig minuten per week met hun studenten lezen. Dat is te weinig om daadwerkelijk effect te kunnen zien, maar uiteraard is het wel van groot belang voor de leesattitude van studenten. Bovendien motiveert het lezen op het roc sommige studenten om ook thuis te gaan lezen.

Een ander verschil is dat er – hoewel het leesplezier voor iedereen centraal blijft staan – nu veel meer docenten zijn die opdrachten geven. Misschien komt dat doordat het gaat om docenten Nederlands, een groep die graag iets met de boeken wil doen. Maar het kan ook zijn dat docenten het gemakkelijker vinden om studenten te motiveren voor lezen wanneer er opdrachten aan het lezen van boeken zijn verbonden. Overigens vallen docenten niet terug op het traditionele boekverslag, maar laten ze studenten kiezen uit een veelheid aan creatieve opdrachten die hen aan het denken zetten over boeken. Ook worden door de docenten die vertellen over vrij lezen op de filmpjes – in vergelijking tot het lezen in het entreeonderwijs – meer boekgesprekken gevoerd. Docenten noemen dat als een belangrijk onderdeel van het lezen. Door in gesprek te gaan over boeken horen studenten van elkaar wat ze lezen. Dat is erg motiverend. Ze leren elkaar bovendien door boekgesprekken beter kennen. Ook docenten geven aan studenten te leren kennen door het voeren van boekgesprekken. Zo kunnen ze studenten gemakkelijker boeken aanraden die bij hen persoonlijk passen. Dat nu meer boekgesprekken worden gevoerd, heeft er ongetwijfeld mee te maken dat het hier vooral om docenten Nederlands gaat.

Doorlezen in zelfgekozen boeken is juist voor de mbo-doelgroep zinvol, dat staat buiten kijf. We vroegen ons in dit rapport af of en hoe vrij lezen zich verder heeft verspreid binnen het roc en wat de ervaringen van docenten zijn. Voor zover we weten kwam vrij lezen vóór 2011 niet voor op Deltion College. In dat jaar is het leesproject in het entreeonderwijs gestart. Op de vraag of vrij lezen zich na dit project verder heeft verspreid, kunnen we volmondig 'ja' antwoorden. Er wordt op alle niveaus, in alle sectoren en in een groot aantal opleidingen gelezen. Bij de technische opleidingen is dat

overigens wat minder dan bij andere opleidingen. De docenten die een filmpje hebben opgenomen, zijn positief over het lezen in hun klassen. Op veel opleidingen is lezen nog geen ingeroosterde activiteit en kiezen docenten vrijwillig voor het integreren van lezen in hun lessen.

En de toekomst?

We zullen in de toekomst verder denken over de vraag hoe lezen op ROC Deltion College kan worden verbonden met betekenisvolle thema's, zoals het beroep. In dat kader zijn we in samenwerking met Kunst van Lezen een pilot gestart waarin we de vakken Nederlands en burgerschap met elkaar hebben verbonden. Studenten lezen, luisteren, schrijven, spreken en voeren gesprekken over betekenisvolle thema's als *Verzet* of *Over grenzen*. Het mediacentrum van ROC Deltion en de openbare bibliotheek hebben gezorgd voor boekenlijsten bij de thema's. In het studiejaar 2018-2019 zetten we deze pilot voort en gaan we na of studenten het prettiger vinden te lezen wanneer lezen expliciet deel uitmaakt van de lessen.

Literatuurlijst

- Aalders, G., & Renssen, F. van (red.) (2018). *King Leroy en andere verhalen uit het mbo-onderwijs*. Zwolle: Deltion College, Hogeschool Windesheim.
- Block, C. C., Parris, S. R., Reed, K. L., Whiteley, C. S., & Cleveland, M. D. (2009). Instructional approaches that significantly increase reading comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 101(2), 262–281. <https://doi.org/10.1037/a0014319>.
- Christoffels, I., Groot, A., Clement, C., & Fond Lam, L. (2017). *Preventie door interventie. Literatuurstudie naar lees- en schrijfachterstanden bij kinderen en jongeren: prevalentie, relevante factoren en mogelijke interventies*. 's-Hertogenbosch: ECBO.
- DUO Onderwijsonderzoek (2017). *De leesmotivatie van Nederlandse kinderen en jongeren*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Feskens, R., Kuhlemeier, H., & Limpens, G. (2016). *Resultaten PISA-2015 Praktische kennis en vaardigheden van 15-jarigen. De Nederlandse uitkomsten van het Programme for International Student Assessment (PISA) op het gebied van natuurwetenschappen, leesvaardigheid en wiskunde in het jaar 2015*. Arnhem: Cito.
- Gubbels, J., Netten, A., & Verhoeven, L. (2017). *Vijftien jaar leesprestaties in Nederland: PIRLS-2016*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Inspectie van het Onderwijs (2017). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2015/2016*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2018). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2016/2017*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- JOB-monitor (2018). Opgehaald van <http://www.jobmonitorresultaten.nl>.
- Koeven, E. van (2015). *Je vak moet je doen, niet lezen. Vrij lezen in het entreeonderwijs*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Koeven, E. van (2018). Lezen in een rijke (burgerschaps)context in het mbo. *Van twaalf tot achttien* (3). 26-28.
- Koeven, E. van, Kootstra, G. J., De Groot, A., & Schaafsma, F. (2018, 27 februari). Mbo-docenten Nederlands over hun vak. *Platform voor Praktijkontwikkeling*. Opgehaald van <https://plpo.nl/2018/02/27/mbo-docenten-nederlands-over-hun-vak/>.
- Lezenenschrijven.nl [z.d.]. <https://www.lezenenschrijven.nl/>.
- Meijerink, H. P., Letschert, J. F., Rijlaarsdam, G. C. W., Bergh, H. H., van den & Streun, A. van (2009). *Referentiekader Taal en Rekenen: de Referentieniveaus. De referentieniveaus*. Enschede: OCW/SLO.
- Mol, S. E., & Bus, A. G. (2011). Lezen loont een leven lang: De rol van vrijetijdslezen in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren. *Levende Talen Tijdschrift*, 12(3), 3-15.
- Schaafsma, F., Vriend, E., & Koeven, E. van (red.) (2014). *Queen Latifa en andere verhalen uit het entreeonderwijs* (2014). Zwolle: Deltion College, Hogeschool Windesheim.
- Smits, A., & Koeven, E. van (2016, 2 december). Onderwijs in de 21^e eeuw. *Geletterdheid en schoolsucces*. Opgehaald van <http://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.com/2016/12/onderwijs-in-de-21ste-eeuw.html>.
- Wennekers, A., Huysmans, F., & Haan, J. de (2018). *Lees: tijd. Lezen in Nederland*. Den Haag: SCP.

Bijlage 1 Referentiekaders zakelijke teksten en fictieteksten

Referentiekader Lezen: zakelijke teksten, niveau 1F - 3F (OCW/SLO, 2009).

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F
Algemene omschrijving Lezen zakelijke teksten	Kan eenvoudige teksten lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld.	Kan teksten lezen over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling en over onderwerpen die verder van de leerling af staan.	Kan een grote variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard zelfstandig lezen. Leest met begrip voor geheel en details.

Teksten

Tekstkenmerken	De teksten zijn eenvoudig van structuur; de informatie is herkenbaar geordend. De teksten hebben een lage informatiedichtheid; belangrijke informatie is gemarkeerd of wordt herhaald. Er wordt niet te veel (nieuwe) informatie gelijktijdig geïntroduceerd. De teksten bestaan voornamelijk uit frequent gebruikte (of voor de leerlingen alledaagse) woorden.	De teksten hebben een heldere structuur. Verbanden in de tekst worden duidelijk aangegeven. De teksten hebben overwegend een lage informatiedichtheid en zijn niet te lang.	De teksten zijn relatief complex, maar hebben een duidelijke opbouw die tot uiting kan komen in het gebruik van kopjes. De informatiedichtheid kan hoog zijn.
----------------	--	---	---

Taken

1. Lezen van informatieve teksten	Kan eenvoudige <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals zaakvakteksten, naslagwerken, (eenvoudige) internetteksten, eenvoudige schematische overzichten.	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, waaronder schoolboek en studieteksten (voor taal- en zaakvakken), standaardformulieren, populaire tijdschriften, teksten van internet, notities en schematische informatie (waarin verschillende dimensies gecombineerd worden) en het alledaagse nieuws in de krant.	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals voorlichtingsmateriaal, brochures van instanties (met meer formeel taalgebruik), teksten uit (gebruikte) methodes, maar ook krantenberichten, zakelijke correspondentie, ingewikkelde schema's en rapporten over het eigen werkterrein.
2. Lezen van instructies	Kan eenvoudige <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals (eenvoudige) routebeschrijvingen en aanwijzingen bij opdrachten (uit de methode).	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals recepten, veelvoorkomende aanwijzingen en gebruiksaanwijzingen en bijsluiters van medicijnen.	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals ingewikkelde instructies in gebruiksaanwijzingen bij onbekende apparaten en procedures.
3. Lezen van betogende teksten	Kan eenvoudige <i>betogende</i> teksten lezen, zoals voorkomend in schoolboeken voor taal- en zaakvakken, maar ook advertenties, reclames, huis- aan huisbladen.	Kan <i>betogende</i> , vaak redundante teksten lezen, zoals reclameteksten, advertenties, folders, maar ook brochures van formele instanties of licht opiniërende artikelen uit tijdschriften.	Kan <i>betogende</i> teksten lezen waaronder teksten uit schoolboeken, opiniërende artikelen.

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F
Kenmerken van de taakuitvoering			
Techniek en woordenschat	Kan teksten zodanig vloeiend lezen dat woordherkenning tekstbegrip niet in de weg staat. Kent de meest alledaagse (frequente) woorden, of kan de betekenis van een enkel onbekend woord uit de context afleiden.	Op dit niveau is de woordenschat geen onderscheidend kenmerk van leerlingen meer. De woordenschat van de leerling is voldoende, om teksten te lezen en wanneer nodig kan de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of de context afgeleid worden.	
Begrijpen	Herkent specifieke informatie, wanneer naar één expliciet genoemde informatie-eenheid gevraagd wordt (letterlijk begrip). Kan (in het kader van het leesdoel) belangrijke informatie uit de tekst halen en kan zijn manier van lezen daar op afstemmen (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).	Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven en maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Legt relaties tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten. Ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip. Herkent beeldspraak (letterlijk en figuurlijk taalgebruik).	Kan tekstsoorten benoemen. Kan de hoofdgedachte in eigen woorden weergeven. Begrijpt en herkent relaties als oorzaak-gevolg, middel-doel, opsomming e.d. Maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken, meningen en feiten. Maakt onderscheid tussen standpunt en argument. Maakt onderscheid tussen drogreden en argument.
Interpreteren	Kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan.	Legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis. Kan de bedoeling van tekstgedeeltes en/of specifieke formuleringen duiden. Kan de bedoeling van de schrijver verwoorden.	Trekt conclusies naar aanleiding van een (deel van de) tekst. Trekt conclusies over de intenties, opvattingen en gevoelens van de schrijver.
Evalueren	Kan een oordeel over een tekst(deel) verwoorden.	Kan relaties tussen en binnen teksten evalueren en beoordelen.	Kan het doel van de schrijver aangeven als ook de talige middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken. Kan de tekst opdelen in betekenisvolle eenheden en kan de functie van deze eenheden benoemen. Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen. Kan de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen.
Samenvatten		Kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten.	Kan een tekst beknopt samenvatten voor anderen.
Opzoeken	Kan informatie opzoeken in duidelijk geordende naslagwerken, zoals woordenboeken, telefoongids e.d. Kan schematische informatie lezen en relaties met de tekst expliciteren.	Kan systematisch informatie zoeken (op bijvoorbeeld het internet of de schoolbibliotheek) bijvoorbeeld op basis van trefwoorden.	Kan de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen en vermeldt bronnen. Kan snel informatie vinden in langere rapporten of ingewikkelde schema's.

Referentiekader Lezen: fictionele, narratieve en literaire teksten, niveau 1F – 3F (OCW/SLO, 2009).

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F
Algemene omschrijving Lezen fictionele, narratieve en literaire teksten	Kan jeugdliteratuur belevend lezen.	Kan eenvoudige adolescentenliteratuur herkenkend lezen.	Kan adolescentenliteratuur en eenvoudige volwassenenliteratuur kritisch en reflecterend lezen.

Teksten

Tekstkenmerken	De structuur is eenvoudig. Het tempo waarin de spannende of dramatische gebeurtenissen elkaar opvolgen is hoog.	De structuur is helder. Het verhaal heeft een dramatische verhaallijn waarin de spanning af en toe wordt onderbroken door gedachten of beschrijvingen. Poëzie en liedjes hebben meestal een verhalende inhoud en een emotionele lading.	De teksten hebben een relatief complexe structuur. Literaire procedés, zoals perspectiefwisselingen en tijdsprongen, zijn tamelijk expliciet. Naast de concrete betekenislaag is ook sprake van een diepere laag. De teksten appelleren vooral aan persoonlijke en maatschappelijke vraagstukken.
----------------	---	---	---

Kenmerken van de taakuitvoering

Begrijpen	Herkent basale structuurelementen, zoals wisselingen van tijd en plaats, rijm en versvorm. Kan meeleven met een personage en uitleggen hoe een personage zich voelt. Kan gedichten en verhaalfragmenten parafraseren of samenvatten.	Herkent het genre. Herkent letterlijk en figuurlijk taalgebruik. Kan situaties en verwickelingen in de tekst beschrijven. Kan het denken, voelen en handelen van personages beschrijven. Kan de ontwikkeling van de hoofdpersoon beschrijven. Kan de geschiedenis chronologisch navertellen.	Herkent vertel- en dichttechnische procedés. Herkent veelvoorkomende stijlfiguren. Kan causale verbanden leggen op het niveau van de handelingen van personages en de gebeurtenissen. Kan expliciete doelen en motieven van personages opmerken.
Interpreteren	Kan relaties leggen tussen de tekst en de werkelijkheid. Kan spannende, humoristische of dramatische passages in de tekst aanwijzen. Herkent verschillende emoties in de tekst, zoals verdriet, boosheid en blijdschap.	Kan bepalen in welke mate de personages en gebeurtenissen herkenbaar en realistisch zijn. Kan personages typeren, zowel innerlijk als uiterlijk. Kan het onderwerp van de tekst benoemen.	Kan impliciete doelen en motieven van personages benoemen. Kan betekenis geven aan symbolen. Kan aangeven welke vraagstukken centraal staan en de hoofdgedachte of boodschap van de tekst weergeven. Kan de werking van elementaire vertel- en dichttechnische procedés toelichten.
Evalueren	Evalueert de tekst met emotieve argumenten. Kan met medeleerlingen leeservaringen uitwisselen. Kan interesse in bepaalde fictievormen aangeven.	Evalueert de tekst ook met realistische argumenten en kan persoonlijke reacties toelichten met voorbeelden uit de tekst. Kan met medeleerlingen leeservaringen uitwisselen en kan de interesse in bepaalde genres of onderwerpen motiveren.	Evalueert de tekst ook met morele en cognitieve argumenten. Kan uiteenzetten tot welke inzichten de tekst heeft geleid. Kan met leeftijdgenoten discussiëren over de interpretatie en kwaliteit van teksten en over de maatschappelijke, psychologische en morele kwesties die door de tekst worden aangesneden. Kan interesses in bepaalde vraagstukken motiveren. Kan de persoonlijke literaire smaak en ontwikkeling beschrijven.

Bijlage 2 Essentie van filmpjes in tekst

De essentie van de filmpjes weergegeven in tekst.

1. Luchtvaart-dienstverlening. Wij lezen met eerstejaars in het enkele uur. Onze eerstejaars zijn gemotiveerd en lezen graag, maar ik merkte dat drie kwartier te lang was. Daarom hebben we het ingekort tot een halfuur. Daarnaast doen we woordenschatontwikkeling uit een boekje. Ik ben nog op zoek naar een manier om het interessanter te maken. Misschien moeten we meer aandacht aan het doel besteden. Ik probeer dat wel uit te leggen, maar dat wordt niet altijd door studenten opgepakt. We hebben het er nu over hoe we het lezen toch nog interessanter kunnen maken. Misschien moeten we meer afwisselen, van een boek naar een stripboek, van een boek naar een tijdschrift. Soms is het misschien ook wel goed om er een product aan te hangen, zoals een boekverslag of een artikeltje over een boek, zodat een boek wat meer gaat leven. Met tweede- en derdejaars lezen we niet vanwege stage, maar we kijken nu hoe we het kunnen inplannen in alle jaren.

motivatie, tijd, woordenschat, doel, leesaanbod, opdrachten, afwisselen

2. Luchtvaart-dienstverlening. We zijn met onze eerstejaars gestart met lezen. Ze hebben drie uur Nederlands in de week. Daarvan is één uur een leesuur. We zijn gestart met: waarom gaan we dit doen? In de eerste les hadden ze allemaal een boek bij zich. Toen kwam er natuurlijk de vraag: 'Mogen we ook muziek luisteren?'. De eeuwige strijd die ik met ze heb tijdens zelfstandig werken. We zitten in 2018, nieuwe generatie, dus ik heb ervoor gekozen dat ze muziek mogen luisteren, mits ze een lange afspeellijst hebben, zodat ze niet continu met hun telefoon zitten. Dat gaat goed. Ik heb ze de vrijheid gegeven om een plekje te zoeken in het lokaal. Als je leest, moet je er comfortabel bij zitten. In het begin vonden ze dat raar, later gingen ze lekker een plekje zoeken. Bij een saai boek mochten ze ruilen. Ik vind het nog wel moeilijk om te weten hoe je een leuk boek voor studenten zoekt. Een boek kiezen dat bij je past, is moeilijk. Het lezen staat nog in de kinderschoenen. We lezen nog niet met de tweede- en derdejaars.

tijd, leesplek, leesaanbod, doel, muziek, kiezen, verrast

3. Defensie. Vanaf het begin van het schooljaar lezen we vijftien tot twintig minuten aan het begin van de les. Studenten worden er rustig van. Ze mogen een leesboek, maar ook een tijdschrift lezen. Het gaat om het leesplezier. Studenten nemen zelf het initiatief om boeken en tijdschriften te pakken. Ze verwerven door het lezen kennis, hun creativiteit wordt gestimuleerd en ze leren zich inleven in anderen. Soms vertellen studenten over wat ze lezen. Ik wil zelf nog iets meer gaan doen met boekpromotie. Ik zie positieve dingen in klassen dus ik wil er echt mee verdergaan.

leesaanbod, tijd, rustmoment, leesplezier, kiezen, kennis, creativiteit, inleven, praten, boekpromotie

4. Verpleegkunde. Ik lees met de eerste- en tweedejaars. Mijn studenten zijn opgelucht dat ze zelf een boek mogen kiezen. Het moet in het Nederlands zijn, maar het mag ook een vertaling zijn. Eerst was er wat tegenwerking, maar daarna waren de studenten toch gemotiveerd. In het eerste jaar geef ik de opdracht dat ze een voorwerp meenemen dat past bij hun boek. Aan de hand van dat voorwerp moeten ze over hun boek vertellen. Ik laat ze dan ook een stukje voorlezen. Dat vinden ze heel eng.

Het lezen is fijn als ontspanningsmoment op de dag. Zelfs studenten die een hekel hebben aan lezen, vertellen soms dat ze toch eindelijk een leuk boek te pakken hebben gekregen.

kiezen, eerst-weerstand, motivatie, opdracht, boekgesprekken, voorlezen, rustmoment, beslissende-boek

5. Engineering, werkvoorbereiding. Wij lezen met jaar 1 en 2. In het begin vonden de studenten het niet leuk. Wel namen ze meestal een boek mee. We lezen twintig minuten per les. Het is echt een rustmomentje op de dag. Als ze een drukke dag hebben, vinden ze het fijn om even niets te hoeven. Toen ik in jaar 2 stopte, vroegen studenten: waarom doen we het niet meer? Ik probeer ze er enthousiast voor te maken. Ze doen in jaar 1 twee keer een boekopdracht bij een boek, maar daar mogen ze zelf voor kiezen. Ik wil graag dat ze iets doen met hun boek. Een opdracht kan talig zijn, maar het kan ook om een ander type opdracht gaan.

eerst-weerstand, tijd, rustmoment, routine, motivatie, opdracht, kiezen

6. Financiële beroepen. In het begin van het jaar was het lezen goed te doen. Het was lekker rustig in de klas. Verderop in het jaar vond ik het een worsteling worden. Ze namen geen boek meer mee en vonden het lezen ook niet leuk meer. We hebben ons voorgenomen om volgend jaar anders te gaan starten. We willen beginnen bij het mediacentrum. We willen dan meer aandacht besteden aan het kiezen van boeken en we willen ook dat ze een presentatie geven over hun boek. Waarom past dit boek nu echt bij mij?

concentratieafname, mediacentrum, kiezen, opdracht, beslissende-boek, interessant-houden, boekgesprekken, worsteling

7. Entreeonderwijs. Wij lezen van half 12 tot 12. In het begin hadden studenten moeite zich te concentreren. Ze vonden de boeken niet leuk en wilden simpele stripboeken lezen. We hebben dat getackeld door gebruik te maken van *Queen Latifa*. Dit jaar is er een nieuw boek uitgekomen, *King Leroy*. Dat zijn verhalen van studenten zelf. Die zijn we gaan uitdelen aan de studenten. Toen ontstond motivatie en gingen ze meer lezen. Op dat moment merkte ik dat de motivatie verbeterde doordat er herkenning ontstond. De eerste periode ging het goed. Toen we langere tijd lazen, verdween de aandacht. Ik ben nu aan het zoeken naar manieren om het interessant te houden. Ik merkte dat studenten meer betrokken raakten bij de opleiding door het lezen. Ik denk dat ik ook effect merk als het gaat om de taalontwikkeling, maar dat kan ik niet concreet maken.

eerst-weerstand, concentratieafname, leesaanbod, Queen Latifa, woordenschat, interessant-houden, herkenning, motivatie, zoeken, tijd

8. Dienstverlening. We lezen twintig minuten aan het begin van de les. Als studenten een boek of een paar boeken hebben gelezen – dat ligt aan hun leestempo –, gaan we tijdens het eind van het schooljaar iets doen met het boek. Ik probeer ervoor te zorgen dat ze met de opdrachten iets creatiefs doen. Ze hebben het verhaal afgemaakt, brieven geschreven naar de hoofdpersoon, posters gemaakt, zodat ook anderen in de groep het boek zouden willen gaan lezen. Ze hebben er prachtige dingen van gemaakt. Die hebben we opgehangen en daar werden we zelf ook enthousiast van. Dat was echt het hoogtepunt van het lezen.

opdrachten, creativiteit, docent-positief, tijd

9. Verzorging. Eerstejaars. We zijn gaan lezen naar aanleiding van een presentatie in ons team door een collega. Het is een drukke klas. Er was eerst veel weerstand. Studenten wisten niet welke boeken ze mee moesten nemen. Nu hebben we de hele klas aan het lezen. Leerlingen met veel weerstand zitten nu toch geïnteresseerd te lezen en zijn zelfs enthousiast geworden. Ik zie dat ze elke week nieuwe boeken meenemen. Dat betekent dat ze door het lezen op school ook thuis gaan lezen. Ze vinden het boek zo interessant dat ze het onderweg en ook thuis oppakken. Dat is echt winst.
teampresentatie, enthousiaste-collega, eerst-weerstand, rustmoment, motivatie, thuis-lezen

10. Niveau 2 breed. Zes jaar geleden ben ik begonnen met lezen in een ander team. Ik had een collega die me vertelde dat lezen in de klas een toevoeging zou zijn en sindsdien heb ik het altijd gedaan. Ik geloof erin. Ik zie dat woordenschat en taalbegrip verbeteren. Ze ontwikkelen hun leesvaardigheid en tekstbegrip, zeker als je dat structureel vasthoudt. Ik ben begonnen met zelf voor te lezen. De meesten hebben nu een eigen boek. Als ze zelf een boek kunnen kiezen, merk je dat hun interesse toeneemt en dat ze met meer plezier gaan lezen. Ik ben er tevreden over en ik ben blij dat ik het doe.

enthousiaste-collega, woordenschat, tekstbegrip, taalontwikkeling, leesvaardigheid, voorlezen, kiezen, leesplezier, docent-positief, tevreden, blij

11. Handel en ondernemen. Ik geef het vak lezen aan twee klassen. De studenten worden er rustig van. Ik vertel ze altijd wat het lezen hun oplevert. Ik vertel dat hun woordenschat toeneemt. Ik vraag ook altijd wat ze ervan vonden. Ze zeggen dan: ik merk dat mijn hartslag rustig wordt en dat mijn hoofd even leeg wordt. Dat vind ik een mooie ontwikkeling en ik denk dan ook dat lezen bijdraagt aan het welzijn van de leerling.

rust, doel, woordenschat, boekgesprekken, welzijn, hoofd-leeg, hartslag-rustig

12. Tandartsassistenten. In het begin zijn de studenten niet erg gemotiveerd. Als het lezen een poosje loopt, gaan ze praten over hun boeken. Ze gaan naar de leesbox op de gang om te kiezen. Ze willen graag lezen wat anderen lezen. Ze zijn nieuwsgierig naar boeken. Ze zijn ook heel gevoelig voor wat hun docent leest. Ik heb in de vorige periode *Judas* van Astrid Holleeder gelezen en ik heb verteld over wat er allemaal in voorkomt. Het boek is natuurlijk ook veel in het nieuws geweest. Na verloop van tijd zag ik dat studenten dat boek bij zich hadden. Ze willen ook wel graag een verwerkingsopdracht. Die geef ik weleens, maar de nadruk moet wel liggen op het vrij lezen.

eerst-weerstand, boekgesprekken, kiezen, peergroup, nieuwsgierig, docent-rolmodel, opdrachten, routine

13. Verpleegkunde. In de klassen waar ik les aan geef, wordt gelezen. Dat doen we met elkaar. Samen met het mediacentrum heb ik boeken uitgezocht die passen bij verpleegkunde. Daar probeer ik hen enthousiast voor te krijgen. Bbl-groepen zijn geïnteresseerder dan bol-groepen. Het is heel leuk om te zien dat studenten enthousiast worden. Ik sluit het af met een DWDD-achtige activiteit waarin studenten kort iets mogen vertellen over hun boek.

leesaanbod, beroep, samen, mediacentrum, motivatie, boekpresentaties

14. Verzorgende. Studenten lezen boeken die gerelateerd zijn aan de zorg. Over ziektebeelden en handicaps. Ze krijgen inzicht in ziektebeelden, achtergronden, familierelaties etc. We zijn ook begonnen met vrij lezen waarbij lezen helemaal wordt vrijgelaten, ook het niveau. Studenten vinden

het eigenlijk wel logisch dat er wordt gelezen. Onderling wordt heel veel uitgewisseld. Ze houden ook boekpresentaties. We zijn heel enthousiast over lezen.

beroep, leesaanbod, kiezen, boeken-uitwisselen, boekpresentaties, docent-positief

15. Optiek en verpleegkunde. Bij verpleegkunde lees ik met studenten. Aan begin van het dubbele uur beginnen ze te lezen. Ik wil dat ze beroepsgerichte literatuur lezen. Ik lees zelf ook in dat uur. Bij de eerstejaars was er wat meer weerstand. Ze moesten een boekpromotie houden. Dat was een groot succes. Ze hoefden het boek niet eens uit te hebben, ze moesten er iets over vertellen. Ik vond dat heel leuk. Zij ook.

beroep, docent-rolmodel, eerst-weerstand, boekpresentatie, docent-positief

16. Internationale handel en commercie. Vorig jaar heb ik de cursus lezen gevolgd. Toen zijn we geïnspireerd geraakt om te lezen. Ik deed dat samen met een collega die ook de cursus had gevolgd. We zijn begonnen met eerstejaars en tweedejaars. In het begin stelden we geen eisen aan wat ze lazten. We besteden een halfuur per week aan lezen. Dat is echt vrij, stil lezen. Dat doen we een paar weken en dan krijgen ze de mogelijkheid om een opdracht te maken. Ze hebben daar veel aversie tegen. Ze willen geen verslag schrijven. Maar wij zeggen: bij ons schrijf je geen verslag. Het gaat om creatieve opdrachten. Studenten maken een ander einde aan het boek, ze maken foto's bij hun boek, ze maken strips of houden een elevator pitch van een minuut. We hebben twee keer een periode gelezen van de drie periodes die we hebben. Ze vinden het leuk en ze zijn heel stil. Mensen zijn er zo verbaasd over dat ze zo stil zijn, dat er zoveel rust is. Onlangs zijn we naar een andere afdeling verhuisd en we mogen daar nog wat dingetjes aan veranderen. We hebben om boekenkasten gevraagd. Daar willen we een ruilbibliotheek van maken, samen met collega's. Er kunnen boeken in, er mogen boeken uit. En als er een boek verdwijnt, is dat ook helemaal niet erg.

cursus-lezen, leesaanbod, kiezen, opdrachten, creativiteit, boekpresentaties, rust, ruilbibliotheek, stil, routine

17. Transport en logistiek. Ik hoorde over vrij lezen en ben enthousiast geraakt. Veel van onze niveau-2-studenten hebben veel moeite om teksten te begrijpen. Ik merk dat onze studenten door het lezen beter teksten gaan begrijpen. Fijn dat ze enthousiast raken voor lezen. Ik zie dat ze geïnteresseerd zijn en beter teksten gaan lezen die wij via de vakleer aanbieden. In het begin is het een grote inspanning. De aanhouder wint. Herhaling is de kracht van de reclame.

enthousiaste-collega, tekstbegrip, motivatie, beroep, eerst-weerstand, routine

18. Economie en ondernemen. Wij hebben twee lesuren vrij lezen in de week. De studenten waren verrast. Ze hadden niet verwacht dat ze op het mbo zouden moeten lezen. We hebben het over het nut van lezen: concentratievermogen, kennisopbouw, woordenschat. Ik help ze bij het uitzoeken van boeken, wijs ze op sites waar ze boeken kunnen zoeken die bij hun interesses aansluiten. Mooi om te zien hoe studenten meteen hun koptelefoon opzetten en de hele les lezen. Andere studenten vinden dat moeilijker. De studenten zijn vrij om zelf te kiezen. Er is zelfs een student geweest die een kookboek las. We kiezen niet voor verwerkingsopdrachten, want ze moeten echt vrij zijn. De gesprekken over boeken zijn fantastisch. Ze weten elkaar en ook mij te inspireren. Voor mij is het ook fijn om te kunnen lezen. Sommige studenten zullen het nooit leuk gaan vinden, maar die hebben tenminste nog een rustpuntje.

verrast, doel, concentratie, kennis, woordenschat, kiezen, helpen-kiezen, boekgesprekken, inspireren, docent-positief, rust, verschil

19. Media vormgeven. Ik heb hiervoor in het vo gewerkt. Ik ben hier gewoon verdergegaan met lezen. Lezen zit niet in het curriculum, maar ik vind het zelf heel belangrijk. We kunnen wel zeggen: de jeugd leest niet meer, maar we vragen het ook niet van ze. Als je het als een lesonderdeel brengt, loop je soms tegen weerstand op, maar ze ervaren hoe betekenisvol het is. Je moet als docent investeren. Je moet je leerlingen kennen en dan kun je ze ook boeken aanbevelen die voor hen interessant zijn. 'Jij bent zo'n type en voor jou is Simone van der Vlugt heel interessant.' Ik merk bijna altijd dat mensen gepakt worden door een verhaal, dat het hen aan het denken zet, dat ze de thema's waar ze zelf mee worstelen uitgewerkt zien en daarover dan weer met jou in gesprek gaan. Het levert voor hen persoonlijk veel op, hun blik op de maatschappij verandert. We moeten het veel meer opnemen in ons programma. Dat is mijn missie.

eerst-weerstand, betekenisvol, docent-investeert, helpen-kiezen, boekgesprekken, persoonlijke ontwikkeling, leerlingen-kennen, verhalen

20. Transport en logistiek. Ik ben begonnen met lezen in de klas. Dat is me goed bevallen. In het begin was het onwennig. Studenten vroegen zich af waarom ze zouden moeten lezen. Lezen is niet leuk, lezen is saai. In het begin zijn we naar het mediacentrum gegaan. Ik merk nu al verandering. Lezen geeft rust, de spanningsboog van studenten wordt beter, de concentratie verbetert. En voor hun algemene ontwikkeling is het goed. Ze kunnen zich ook gemakkelijker concentreren op lezen bij andere vakken.

eerst weerstand, doel, rust, concentratie, algemene-ontwikkeling

21. Verzorgende. Ik ben mentor in een eerstejaarsgroep en docent in de beroepsgerichte vakken. We hebben een presentatie in het team gehad over het belang van lezen. Daar werd ik erg door gegrepen. Heb met een collega-mentor afgesproken om dat ook te gaan doen. Sommige studenten hadden grote weerstand, een ander deel vond het heerlijk. Nu waarderen ze de rust. Sommigen lazen veel en anderen hadden nog nooit een boek gezien. Eén meisje met dyslexie luistert naar een luisterboek. Juist zij is heel enthousiast. Wat mij betreft komt er zeker een vervolg.

teampresentatie, doel, eerst-weerstand, rust, luisterboek, dyslexie

22. Niveau 2 breed. Een aantal jaren geleden ben ik begonnen met vrij lezen bij handel en ondernemen. Ik merk dat door te lezen de woordenschat, leesvaardigheid, gespreksvaardigheid verbetert. Studenten moeten plezier hebben in lezen. Zo worden ze uiteindelijk enthousiast. Zet niet te hoog in. Laat ze vooral ervaren dat lezen plezierig is en elkaar enthousiasmeren.

woordenschat, leesvaardigheid, gespreksvaardigheid, leesplezier, peergroup

23. Orde en veiligheid. Vrij lezen is vooral belangrijk voor het leesplezier. Veel studenten zijn dat ergens onderweg verloren. Ze mogen alles lezen. Jammer dat het mediacentrum voor ons ver weg is. We hebben een eigen boekenkast ingericht. We hebben een aantal periodes vrij lezen en de studenten lezen zo'n twintig minuten per week. Ik lees ook heel vaak voor. Ze willen dan niet toegeven dat ze het prettig vinden. De tweede en derde les verandert dat. In het begin vinden ze het kinderachtig en ik vraag me soms af of ze eigenlijk wel luisteren, maar ze reageren aan het eind van een verhaal toch.

leesplezier, kiezen, mediacentrum, tijd, voorlezen

24. Dienstverlening. We lezen elke week twintig minuten. We gaan eerst naar het mediacentrum, krijgen daar een korte uitleg over het mediacentrum zelf en waar ze kunnen lezen. Vervolgens is het vrije keuze. Ze mogen jeugdboeken, vakliteratuur etc. kiezen. Het duurt soms even een week of twee, maar uiteindelijk gaat iedereen lezen. In de klas vraag ik vaak: waarom is jouw boek nu zo leuk?

mediacentrum, kiezen, leesaanbod, eerst weerstand, boekpresentaties, tijd

25. Sport en bewegen. Ik lees met eerstejaars klassen Sport en bewegen. Samen met het mediacentrum hebben we boeken geregeld die bij de interesses van de studenten passen. In het begin vonden ze lezen lastig. Ze lazen ook nooit. Nu vragen ze ernaar als ik het een keer oversla. Het geeft rust en stilte. Ik heb uitgelegd waarom we het doen. Studenten begrijpen het nu. Sommige studenten nemen zelf boeken mee. Ik merk dat ze meer interesse krijgen in lezen en het is ook goed voor hun woordenschat. Ik lees zelf ook mee.

mediacentrum, interesses, kiezen, eerst-weerstand, routine, rust, stilte, doel, woordenschat, docent-rolmodel

26. Instructeur pw. Ik geef alle eerstejaars les in vrij lezen. Ze lezen 45 minuten. Zelf lees ik ook. We doen dat hier beneden. Ik begin met informatie, waardoor studenten weten waarom ze vrij lezen. Ik laat studenten in kleine pitches vertellen wat ze lezen.

tijd, docent-rolmodel, doel, boekreclames

27. Taalklas. In de taalklas lezen we elke dag een halfuur en soms wel drie kwartier in allerlei soorten teksten en boeken. Belangrijk is dat studenten vooraf weten waarom ze lezen. Lezen vormt de basis voor taalontwikkeling. Voor de taalklas is lezen belangrijker, dus wij doen het meer dan andere afdelingen. Ik neem elke dag een krant mee. Voor elke student is er wel iets dat aanspreekt: sport, politiek, cultuur, dingen in de wereld, regionieuws. Ik haal uit de krant ook allerlei soorten teksten, zoals advertenties, en die gebruik ik voor schrijfonderwijs. Ik merk aan de studenten dat ze echt beseffen dat ze vooruit kunnen gaan als ze meer lezen. Veel studenten hebben het ook thuis opgepakt. Ze lezen folders en flyers, maar gaan ook naar de bibliotheek. Een keer per halfjaar krijgen ze uitleg bij het mediacentrum, zodat ze vertrouwd raken met de leesomgeving.

tijd, routine, kiezen, krant, doel, taalontwikkeling, schrijven, mediacentrum, thuis-lezen, NT2

28. Entreeonderwijs. Ik heb een NT2-klas. Voor deze leerlingen is het belangrijk om veel te lezen. Dat breidt hun woordenschat uit. Ze lezen twintig minuten. De laatste tien minuten bespreken we lastige woorden. Een uur in de week lees ik voor. Ik lees dan een gedeelte en praat daar met studenten over. Ze vertellen wat ik heb gelezen. Het geeft een stuk rust en hun woordenschat wordt echt groter.

NT2, dagelijks, routine, tijd, voorlezen, rust, woordenschat, navertellen

29. Instructeur maatschappelijke zorg. Ik bied lezen aan bij alle eerstejaarsstudenten. De studenten mogen zelf kiezen. We hebben wel een lijst die aan de opleiding is gerelateerd, maar ze nemen liever eigen boeken mee. Ze vinden het fijn dat er een uurtje in de week is dat ze zich kunnen terugtrekken en niet een verplicht vak hoeven volgen. Ze moeten een reflectieverslag over hun houding inleveren

en ze maken een reflectieverslag waarbij ze uit opdrachten kunnen kiezen. Soms doen we een spel naar aanleiding van het lezen.

beroepsgericht, kiezen, rust, opdrachten, spel, routine, tijd

30. Horeca. Ik lees met de bolletjes niveau 2 kok. Het zijn groepen met jonge pubers. In het begin is er veel weerstand. Ze mochten van mij aanvankelijk alles lezen. Gaandeweg ben ik wat meer gaan afkaderen, omdat ze meer gewend raakten aan het lezen. Ze moesten nu echt boeken gaan meenemen. Ik heb allerlei boeken voorbij zien komen: kookboeken, het boek van Kieft, biografie van André Hazes, Monica Geuze, encyclopedie van rockmuziek. Onze opleidingen zijn best talig: dat geldt voor het beroep, maar ook voor Nederlands, burgerschap, rekenen en Engels. Ik heb ze uitgelegd dat als ze veel lezen hun woordenschat groter wordt en ze gemakkelijker gaan lezen.

eerst-weerstand, kiezen, routine, woordenschat, leesvaardigheid, doel

31. Instructeur MZ, PW niveau 3-4. Ik geef het vak lezen, wat ik ontzettend leuk vind, omdat ik het zelf zo leuk vind om te lezen. Eerst waren er wel wat opstartprobleempjes, maar studenten gaan het daarna waarderen. Het is een rustmomentje in de dag en ze gaan zelf verder fantaseren over wat er verder gebeurt in hun boek. Ik krijg zelfs als reactie dat ze thuis meer gaan lezen. Mijn collega heeft hele leuke verwerkingsopdrachten gemaakt die ik ook gebruik.

docent-positief, eerst-weerstand, motivatie, rust, creativiteit, thuis-lezen, opdrachten

32. START.Deltion. Ik heb een groep studenten voor wie de taal moeilijk is. Ze lezen bijna elke ochtend. Sommigen met plezier, sommigen met een beetje tegenzin. Over het algemeen gaat het goed. Een student heeft me gevraagd om een titel voor haar aan te schaffen. Dat vind ik erg leuk, dat gebeurt niet iedere keer. Ik vraag studenten vaak of ze hun boeken zouden adviseren aan anderen en waarom.

NT2, leesplezier, tegenzin, boekreclame, tijd

33. Installeren, engineering en werkvoorbereiding. Bij niveau 2 installatie ben ik bezig met vrij lezen. Aan het begin van het jaar was er weerstand. Het was voor mij echt zoeken naar hoe ik ermee omga en waar ik de grens trek. Het is een rustmoment tijdens de les. We lezen in dubbele uren (Nederlands/LOB). Ik heb ook nog een havoklas. Daarmee lees ik ook middeleeuwse literatuur. Ik stuitte aanvankelijk op weerstand. Toch kreeg ik ze mee. Als je kiest voor een toneelstuk, het inzichtelijk maakt en vertaalt naar de huidige tijd, kun je ze motiveren.

eerst-weerstand, rust, leesmotivatie, zoeken, tijd, routine

34. Niveau 2 breed. Ik lees elke dag een halfuurtje met studenten. Dat is een lekker rustmoment. Er is verschil tussen studenten. Sommige vinden het lastig, andere gaan meteen lezen. Ik doe het met plezier.

dagelijks, routine, rust, verschillen, docent-positief, tijd

35. Handel en Ondernemen, niveau 2, 3 en 4. Studenten vinden de rust bij het lezen prettig. Ook merk ik dat lezen lezen doet. Als studenten anderen zien lezen, denken ze: dat wil ik ook. Ik leg uit waarom lezen zo belangrijk is: kennis van de wereld, woordenschat, leesvaardigheid, formuleren, discussie, zinsbouw. Je hoeft maar een sneeuwbal van de berg te gooien en andere studenten gaan

ook naar het mediacentrum. Ze willen daar ook iets proberen uit te halen. Als ik ze spreek op de gang willen ze ineens een moeilijk woord gebruiken.

rust, peergroup, doel, kennis, woordenschat, leesvaardigheid, taalvaardigheid, mediacentrum

36. Metaal, werktuigbouwkunde. We merken dat het leestempo van studenten te wensen overlaat. Datzelfde geldt voor woordenschat en tekstbegrip. In het begin kwamen de studenten in opstand: 'Ik lees thuis ook nooit.' Ze vinden het uiteindelijk prettig. Studenten ervaren rust, kunnen zich verliezen in een verhaal. Soms delen we verhalen met elkaar. Je leert studenten op een andere manier kennen. Je kunt ook heel veel opdrachten aan lezen koppelen: schrijf een brief aan de hoofdpersoon, maak een vlog over een gebeurtenis uit het boek, bespreek een thema uit het boek. Zo hebben we meteen burgerschap en oefenen we spreken en gesprekken voeren.

leestempo, woordenschat, tekstbegrip, eerst-weerstand, rust, motivatie, boekgesprekken, studenten-leren-kennen, opdrachten, creativiteit, burgerschap, spreken-en-gesprekken-voeren

37. Veiligheid en vakmanschap niveau 2, 3 en 4. Vorig schooljaar hebben we vrij lezen ingevoerd. Aan het begin van de les lezen we een kwartiertje à twintig minuten. De studenten kunnen vrij kiezen. Daarvoor gaan ze naar het mediacentrum of naar de bibliotheek thuis. Door te lezen breid je je woordenschat uit. Leerlingen kunnen zich inleven in al dan niet fictieve personages en vergroten hun wereldbeeld. Ze lezen ook ter ontspanning.

tijd, kiezen, mediacentrum, bibliotheek, woordenschat, inleven, wereldbeeld, ontspanning, routine

38. Sport en recreatie niveau 2. Ik probeer zoveel mogelijk te lezen met mijn studenten tijdens de lessen Nederlands. Het werkt dat studenten zich allemaal concentreren. Er is altijd een moment dat ze allemaal lezen. Dat levert pure magie op. Uiteindelijk hebben ze allemaal een boek gevonden dat ze graag willen lezen. Dat leidt tot positieve reacties. Het is even helemaal stil in de klas. Daar genieten zij van en daar geniet ik van.

concentratie, magie, beslissende-boek, motivatie, rust, docent-positief, genieten, routine

39. SOMV/Pedagogisch Werk. Ik geef les aan vijf tweede klassen niveau 3F en drie examenklassen niveau 3F. In alle klassen wordt ruim 25 minuten gelezen. Het enige dat wij doen is een boekverslag per jaar, niet een standaardverslag (foto's of zo). Die opdrachten heb ik zelf ontwikkeld. Ze mogen ook boeken of tijdschriften lezen. Volgens mij wordt dit wel gewaardeerd. Ze vinden het fijn om te lezen en als ik het stopteken geef vinden ze dat altijd jammer. Zelf lees ik ook.

tijd, opdrachten, creativiteit, kiezen, docent-rolmodel, motivatie

40. MZ niveau 3. Een aantal vindt het lezen niet zo heel erg prettig, misschien dat het nog komt. Een aantal komt trouw en heeft een boek bij zich. Eerst lazen ze op de laptop of op de telefoon. Daar zijn we van afgestapt. Dat is niet echt controleerbaar. Twintig minuten is wel de maximale spanningsboog. Daarna bespreken we het lezen nog even of hebben we het over het boek. Of over persoonlijke dingen die door het boek naar boven komen. En verder hebben ze er plezier in.

verschillen, concentratie, tijd, boekgesprekken, motivatie, routine

41. Bakkerij en patisserie. In het begin waren mijn studenten wel een beetje verrast dat we gingen lezen. Hoeven we dan verder niets te doen? Ik heb gekozen voor het lezen over een thema. Dat was deze keer het thema Verzet. Ze hebben de boeken deels uit hun eigen bibliotheek gehaald. Dat

vonden ze makkelijker, omdat ze dan ook thuis de boeken konden lezen. Het was twintig minuten doodstil in de klas, dus dat was mooi om te zien. Volgend jaar wil ik het vast op het rooster zetten. Het is goed bevallen en ik denk dat het een aanrader voor iedereen is.

verrast, thema, bibliotheek, thuis-lezen, tijd, rust, routine

42. Entreeonderwijs. Ik geef les aan NT2-studenten en ik lees met mijn studenten. Voor hen is het heel erg fijn dat hun woordenschat wordt vergroot. De laatste tien minuten van het lezen vraag ik de studenten de woorden op het bord te zetten die ze niet begrijpen. Die gaan we dan met elkaar bespreken. Verder is het een rustmoment midden op de dag tussen half 12 en 12, vlak voor de pauze. Op deze manier kunnen we met elkaar rustig de pauze ingaan. Ik vind het lezen echt meerwaarde hebben.

NT2, woordenschat, rust, routine, tijd

43. Entreeonderwijs. Ik lees met mijn klas en dat doe ik omdat deze leerlingen het erg moeilijk vinden om zelf een boek te pakken en te lezen. Ik heb ze nu zover gekregen dat ze naar verhalen luisteren die ik ze voorlees. Zo werk ik toch aan de woordenschat.

voorlezen, woordenschat, routine

Uiteindelijk zijn de volgende woorden ingevoerd in de *word cloud*. Het gaat daarbij om 66 woorden:

motivatie, tijd, woordenschat, doel, leesaanbod, opdracht, tijd, leesplek, leesaanbod, doel, muziek, kiezen, verrast, leesaanbod, tijd, rust, leesplezier, kiezen, kennis, creativiteit, inleven, gesprek, boekpromotie, kiezen, weerstand-begin, motivatie, opdracht, gesprek, voorlezen, rust, beslissende-boek, weerstand-begin, tijd, rust, routine, motivatie, opdracht, kiezen, concentratie, bibliotheek, kiezen, opdracht, beslissende-boek, concentratie, gesprek, worsteling, weerstand-begin, concentratie, leesaanbod, woordenschat, inleven, motivatie, zoeken, tijd, bibliotheek, kiezen, leesaanbod, weerstand-begin, tijd, opdracht, creativiteit, positief, tijd, samen, samen, weerstand-begin, rust, motivatie, thuis-lezen, samen, woordenschat, tekstbegrip, taalontwikkeling, leesvaardigheid, voorlezen, kiezen, leesplezier, positief, tevreden, blij, rust, doel, woordenschat, gesprek, welzijn, hoofd-leeg, hartslag-rustig, weerstand-begin, gesprek, kiezen, peergroup, rolmodel, opdracht, routine, leesaanbod, beroep, samen, bibliotheek, motivatie, opdracht, beroep, leesaanbod, kiezen, opdracht, positief, beroep, rolmodel, weerstand-begin, opdracht, positief, cursus-lezen, leesaanbod, kiezen, opdracht, creativiteit, opdracht, rust, routine, samen, tekstbegrip, motivatie, beroep, weerstand-begin, routine, verrast, doel, concentratie, kennis, woordenschat, kiezen, helpen-kiezen, gesprek, inspireren, positief, rust, verschillen, weerstand-begin, betekenisvol, docent-investeert, helpen-kiezen, gesprek, persoonlijke ontwikkeling, leren-kennen, verhalen, weerstand-begin, doel, rust, concentratie, algemene ontwikkeling, samen, doel, weerstand-begin, rust, luisterboek, dyslexie, woordenschat, leesvaardigheid, taalontwikkeling, leesplezier, peergroup, leesplezier, kiezen, bibliotheek, tijd, voorlezen, bibliotheek, interesses, kiezen, weerstand-begin, routine, rust, doel, woordenschat, rolmodel, tijd, rolmodel, doel, boekreclames, tijd, tijd, routine, kiezen, doel, taalontwikkeling, schrijven, bibliotheek, thuis-lezen, tweede-taal, tweede-taal, routine, tijd, voorlezen, rust, woordenschat, navertellen, beroep, kiezen, rust, opdracht, routine, tijd, weerstand-begin, kiezen, routine, woordenschat, leesvaardigheid, doel, positief, weerstand-begin, motivatie, rust, creativiteit, thuis-lezen, opdracht, tweede-taal, leesplezier, weerstand-begin, tijd, weerstand-begin, rust, leesmotivatie, tijd, routine, dagelijks, routine, rust, verschillen, positief, tijd,

rust, peergroup, doel, kennis, woordenschat, leesvaardigheid, taalvaardigheid, bibliotheek, tempo, woordenschat, begrip, weerstand-begin, rust, motivatie, gesprek, leren-kennen, opdracht, creativiteit, burgerschap, taalontwikkeling, tijd, kiezen, bibliotheek, bibliotheek, woordenschat, inleven, kennis, routine, concentratie, magie, beslissende-boek, motivatie, rust, positief, positief, routine, tijd, opdracht, creativiteit, kiezen, rolmodel, motivatie, verschillen, concentratie, tijd, gesprek, motivatie, routine, verrast, thema, bibliotheek, thuis-lezen, tijd, rust, routine, tweede-taal, woordenschat, rust, routine, tijd, voorlezen, woordenschat, routine.

Teams betrokken bij vrij lezen

Vrij lezen: leraren aan het woord

KLAAS TERPSTRA
M&L EN ST. - MBO2 BREED

BEKIJK DE VIDEO

ANNEMIEK WERMINK
W&G - VERPLEEGKUNDE

BEKIJK DE VIDEO

BEPPIE VAN GIESSEN
E&O - FINANCIËLE BEROEPEN

BEKIJK DE VIDEO

INGRID JONGBLOED
H,R&D - BAKKERIJ EN PATISSERIE

BEKIJK DE VIDEO

LAMMIE PRINS
SOM&V - ORDE & VEILIGHEID

BEKIJK DE VIDEO

JANNIE GOLS
DM&I - MEDIAVORMGEVER

BEKIJK DE VIDEO

SJILI FRANKEN
T&G - METAAL

BEKIJK DE VIDEO

IWALD HOVENGA
M&L EN ST. - TRANSPORT EN LOGISTIEK

BEKIJK DE VIDEO

MAARTEN TER HORST
SOM&V - SPORT EN BEWEGEN

BEKIJK DE VIDEO

BEKIJK ALLE VIDEO'S

o n d e r z o e k s p u b l i c a t i e

STICHTING LEZEN

Nieuwe Prinsengracht 89

1018 VR Amsterdam

lezen.nl